ХАЛК БИРИКСЕ – ЭЛ ТУЪЗИЛЕР

ШОЬЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 6 (8590) 11 ФЕВРАЛЬ 2016 йыл КИШИ ЮМА УВЫТ АЙЫ Баасы 5 маьнет 1931-нши йылдан алып шыгады

8-нши февраль – РОССИЯ ИЛМИСИНИНЪ КУЪНИ

Кутлав

Илми тармагынынъ сыйлы куллыкшылары!

Сизди кеспи байрамы – Россия илмисининъ куьни мен кутлайман. Баьри заманларда да илми экономикалык туьрленислердинъ куватлы ресурсы, миллет байлыктынъ маьнели кесеги, техникалык илгериликлерге себеплик этуьвши куьш болган. Аьлиги илми экономикадынъ эм ямагат яшавдынъ оьрленуьвинде маьнели орынды тутады. Соьзсиз де, илми оьрленуьвининъ дережеси эм илми яратувшылыкка аваслыгы бар специалистлер саны ямагат аьлининъ маьнели коьрсеткишлери эсабында куллык этпеге болады.

Буьгуьнде бас борыш – экономикалык эм ямагат оьрленуьвининъ маьнели шарты эсабында илми куватлыгын саклав эм оьрлендируьв, производстволык модернизация аркасы ман республикадынъ куьндесликке шыдамлыгын арттырув эм инновациялык технологияларды киритуьв.

Илмисиз эм онынъ бас таявы – яшавшылардынъ туьрли як билимлиги болмаса, янъы технологиялар туьзип эм республика экономикасын инновациялык оьрлендирип болмайды.

Дагестан аьлимлерининъ актарувлары эм ойлап шыгарган куллыклары промышленность эм авыл хозяйство, энергетика эм курылыс, билимлендируьв, савлык саклав эм маданият тармакларда – янъы технологиялар киритилетаган эм киритилмеге керек баьри тармакларда кулланылмага керек.

Уьйкен сеним этемиз биз оьсип келеяткан несилге. Аьли, бизим элимиз янъы кавыфлыкларга карсы келгенде, бизим алдымызда экономикадынъ баьри тармакларында да оьз товарларымызды болдырув борышы турады, бизге янъы билимлери болып, янъы идеяларга ашык, илми яратувшылыкка аваслыгы бар йогары квалификациялы специалистлер керек.

Илми тармагынынъ баьри куллыкшыларына армаганда уьстинликлерди, Дагестаннынъ эм Россиядынъ хайырлыгына етимислерди йорайман.

Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Р.Абдулатипов.

Анъ-акылды ярасыклавшы

Россия Федерациясында туьрли кеспилер куьнлери белгиленедилер. Солардынъ ишинде Россия илмисининъ куьни де бар.

Бу куьн 1999-ншы йылда Россия Президенти Б.Ельциннинъ шыгарган указы ман беркитилген эм февраль айдынъ 8-нде деп токтастырылган. Баьри кеспи куьнлериндей болып, Россия илми куьни де бизге бек сыйлы. Сол тармакта куллык этетаган аьлимлеримиз де аз тувыл. Йылдан-йылга аьлимлер сырасы оьсип, бизди суьйинтедилер. Куванамыз аьр бирисининъ уьстинлигине, яклаган илми куллыгына. Сол тыныш болмаган исти бардырады Абибула Алибекович Бекишиев (суьвретте). Ол – тарих илмилерининъ кандидаты, гуманитарлык илми кафедрасынынъ доценти. Абибула йогары уьстинлик пен 1996-ншы йыл ДГПУ-дынъ тарих факультетин окып битиргеннен сонъ, сол ок окув ошактынъ аспирантурасына билимин арттырмага туьскен. Соны да ол йогары билими мен 2000-ншы йыл кутарган.

Буьгуьнлерде ол Дагестан Халк хозяйство институтынынъ студентлерине дерислер береди. Онынъ коьплеген куллыклары баспаланып шыккан эм оьз емисин береди.

ДАГЕСТАН ДЕЛЕГАЦИЯСЫ

Сайлавларга аьзирлик коьруьвде

Оьткен юма сонъгы куьн, 6-ншы февральде, Москвада озгарылган «Единая Россия» партиясынынъ XV Съездининъ пленарлык кенъесинде Дагестан делегациясы да ортакшылык этти: «Единая Россия» партиясынынъ Дагестан регионаллык боьлигининъ секретари, ДР Халк Йыйынынынъ Председатели Хизри Шихсаидов эм Партия съездининъ 20-дан артык делегатлары.

Кенъесте бас докладшы эсабында РФ Оькиметининъ Председатели Дмитрий Медведев шыгып соьйледи.

«Единая Россия» партиясынынъ XV Съездининъ биринши кезегинде элимиздинъ баьри регионларыннан 600-ден артык Съезд делегатлары ортакшылык эттилер. Экинши кезеги уьстимиздеги йылдынъ июнь айында озгарылаяк. Онда алдын шалув тавыс беруьвде енъуьвшилер сырасыннан депутатларга кандидатлар списогы туьзилеек эм беркитилеек, солай ок Партиядынъ сайлавлардан алдынгы программасы да беркитилеек.

МАДАНИЯТ ДУНЫЯСЫ

Оьнерлеринъ оьр этилсин, Ногайым!

Меним халкымнынъ энъ де уьйкен байлыгы – инсанлар. Бир заманда уллы, сансыз болган Ногайымнынъ сыйын аьр дайым да йигерли, талаплы, бажарымлы аьдемлер коьтергенлер. Буьгуьнлерде де халкымыз савлай дуныяга белгили деп айтсам, сол соьзлеримде бир янъылыс та болмас деп шекленмеймен. Аьлиги кыйынлы заманда да шоьлимизди данък эткен йигитлеримиз аз тувыл. Солардынъ биреви – белгили ногай предприниматель, «Ногай Эл» радиостанциясын уйгынлавшы, «Бозторгай» фермер хозяйствосынынъ басы Мухтарбий Аджеков. Онынъ халкы уьшин салган кыйыны бир де мутылмаяк.

Культура яшавына да уьйкен маьне береди Мухтарбий Кошманбетович, мине уьш йылдан бери ол уйгынлаган эм кенъ йолга салган «Ногай Эл» радиостанциясы аьрекетлейди. Суьйип тынълайдылар район яшавшылары радиоберуьвлерди, кызыклы хабарларды, ногай йырларды, районымызда болатаган оьзгерислердинъ акында билип турадылар.

Янъыларда радио суьювшилерге кайдай кызыклы оьзгерис болып кетти. Мине эки йылдан бери Ногай район орталыгы Терекли-Мектеб авылда радио «Ногай Эл» баргысынынъ тапшырув церемониясы оьтеди. Быйылгы кешлик бек кызыклы, коьнъил коьтеринъки аьлде оьтти.

«Алмаз» банкет залында кешликтинъ конаклары, каравшылар, йырлавшылар, артистлер йыйналганлар. Ортада орынласкан сцена туьрли туьсли шарлар ман ярасыкланган. Кешликти ДР ат казанган маданият куллыкшысы Хамид Якубов эм йырлавшы Фарида Шомаева юриттилер.

(Ызы 7-нши бетте).

Суьвретте: *«Айланай» ансамблининъ солистлери Каирбек Шамсудинов эм Айгуль Эдильбаева, «Зимний крым» фестиваль-конкурсынынъ катнасувшысы Айлин Аджиева.*

ДР АЬКИМБАСЫНЫНЪ ХАТЫННАН СОНЪ

ДР Оькиметининъ Председатели А.ГАМИДОВ:

«Алдымызга маьнели борышлар салды»

Оьткен юма дуьйсемби куьн Дагестан Аькимбасы Рамазан Абдулатипов республикадагы аьллер, регионда патшалык политикасын яшавга шыгарувдынъ эм сонынъ келеектеги йолларын белгилевдинъ тамамлары акында ДР Халк Йыйынына каратылган Хаты ман шыгып соьйлеген. Хаттынъ иштелиги акында ДР Оькиметининъ Председатели Абдусамад Гамидов биринширлерден болып оьз ойы ман боьлискен.

«Рамазан Гаджимурадович коьп ягыннан регионда юритилип турган ислерге, сонынъ санында озган уьш йыл ишиндеги уьйкен туьрленислерге анализ эткен. Толтырувшы власть органларынынъ аьрекетине, республикады эм дагестаншылар яшавын тамырыннан туьрлендирген власть эм ямагатты тазалав эм янъыртув бойынша оьткерилген ислерге тийисли белгиси берилген.

Оннан баскалай, 2016-ншы йылга оьрленуьв курсы белгиленген, республикалык структураларынынъ аьрекетининъ бас йоллары акында айтылган. Республика етекшиси Толтырувшы власть органларынынъ етиспевликлери акында да айтып озган; оьткен йыллардынъ хатларында белгиленген борышларды яшавга шыгарувда ийги тамамларга етисип болмаган бир неше министерстволарды да атаган.

ДР етекшисининъ быйылгы хаты – ол 2016-ншы йылга Дагестан Оькиметининъ ис аьрекетининъ программасы. Министрлер кабинетине бир неше тапшырмалар йиберилген, сонынъ ишинде налог потенциалын оьстируьв бойынша тапшырмалар. Бу ягыннан бас деп экономикады «ясыртын аьлден» шыгарув бойынша шаралар коьрилмеге каралады. Сол ниет пен айырым бир шаралар 2015-нши йылда «Экономикады акка кайтарув» деп аталган приоритетли проектти яшавга шыгарув эсабында коьрилгенлер. Ама биз ис аьрекетимизди белсендирмеге эм ыхтыяр саклавшы органлары, кызыксынувы болган федераллык структуралары, сонынъ эсабында налог органлары ман косылып, бар болган производстволарды «ясыртын аьлден» шыгарув бойынша биргелесип ислемеге аьзирмиз. Бизнестинъ кайбир ваькиллери налог тоьлемес уьшин налог органларында эсапта турмайдылар. Элимиздинъ Президенти Владимир Владимирович Путин бизим заманнынъ баьри кыйынлыкларына карамастан, социаллык эмишлигин сакламага эм патшалык оьз мойынына алган баьри борышларды да толтырмага деген борышты салган. Сол себептен, 2016-ншы йылга деген республикалык бюджети элимиздинъ етекшисининъ токтаслары ман келисли аьлде кабыл этилинген.

Баьриси де бизим балалар тегин сапатлы билим эм медициналык ярдамларын алса экен деп суьеди. Бу ерде сорав тувады: аьши кайдай карыжлар аркасы ман соларга етиспеге керек, эгер коьп налог тоьлевшилер налог тоьлевден басларын акашса? Ама соны ман бирге анъламлы налог тоьлевшисиз социаллык маьнелиги болган соравларды шешуьвде тийисли сырагыларга етисуьв кыйынлы. Бизим баслапкы борышымыз – ол бизим балаларга тийисли яшавды канагатлав уьшин законга келисли кепте налог тоьлев борышы акында аьдемлердинъ эслерине салып турув.

Соны ман байланыста туьрли оьлшемли бюджетлерге налоглар туьсуьвин канагатлав бойынша биз бир неше шаралар аьзир эткенмиз.

Рамазан Гаджимурадович солай ок экономикадынъ баьри тармакларында да кыянатлыкка карсы куьрести армаган бардырмага, сонынъ эсабында отын ягарлык-энергетикалык тармагында уйгынлы кыянат туьркимлерининъ аьрекетин токтатпага тапшырув эткен. Коьлик ярдамларын этуьв тармагында, алкоголь производствосын ясыртын аьлден шыгарувда тийисли йорык салув бойынша да бир неше буйрыклар берилген.

Оннан баскалай, Хатта ФСБ, МВД, прокуратура куллыкшылары коьбисинше законлы йол-йорыкты тутатаган бизнеске каныгатаганлары, а «ясыртын» экономикага тиймейтаганлары акында да айтылды. Соны ман байланыста мен де республика Аькимбасы ман бирге иш ислер министри Абдурашид Магомедовтынъ бизнести тергев тек сонынъ иелериннен ыхтыяр алганнан сонъ оьткерилсин деген карарын дурыс деп санайман.

Сол ок заманда предпринимательство аьрекетининъ культурасы да маьнели; ол зат предпринимательлик аьрекетин уйгынлавдынъ айырылмас керекли кесеги болып саналады. Аьр бизнесмен закон ман токтастырылган налоглар эм йыювларды тоьлемеге борышлы экенин анъламага тийисли. Аз десенъиз, Россия еринде ислеп турган налог законодательствосы, предпринимательлер не деп шагынувына да карамастан, дуныяда энъ ийгилердинъ бириси», – деген Дагестан Оькиметининъ етекшиси.

Абдусамад Гамидов солай ок уйгынлавыхтыяр эм йолавшыларды тасувшылардынъ байырлык кеплерине карамастан, Дагестан ериндеги йолавшыларды тасувларды уйгынлавды йорыкластырув бойынша ДР Аькимбасы коьрсеткен борышларга да эс эткен. «ДР Коьлик, энергетика эм байланыс министерствосы алдыдагы ярым йыл ишинде тийисли ийги сырагыларга етисер деп ойлайман», – деген сенимлигин билдирген премьер-министр.

ДР Аькимбасынынъ эм Оькиметининъ Администрациясынынъ пресс-служба эм информация управлениеси.

РФ БОЙЫНША

Аталардынъ йигитлигин коьрсетип

Январь айдынъ ызгы куьниннен алып, Россия Федерациясынынъ баьри субъектлеринде де Савлайроссиялык яслардынъ «Сталинград урысы» деген тарих квести йол алган. Бу шарады «Енъуьв волонтерлары» деген савлайроссиялык ямагат козгалысы уйгынлаган.

Сонынъ уйгынланувынынъ да бас мырады – ясларга аталардынъ эткен йигитлигин коьрсетуьв эм солардынъ мысалларында яс несилди тербиялав. Бизим республикамыз Россия Федерациясынынъ сырасына киргеннен сонъ, сол Сталинград урысына багысланган шара бизде де уйгынлы болып оьтти. Республикамыздынъ бас каласы Махачкалада шарада 12 школа окувшылары катнастылар. Аьр бир школадан туьзилисинде бес аьдем болган куьп катнасты, кайсысы да тийисли билимди, йигитликти коьрсетти. Енъуьвши болып айырылган куьплер Диплом алды. Сол сыйлы орынга Махачкаладынъ 12-нши номерли школасы етисти. Шара бизим республикамызда да, савлай РФ субъектлериндедей болып, уйгынлы эм уьстинликли оьтти.

Г. САГИНДИКОВА.

Дени сав арка уьшин куьресемиз

Яслардынъ ден савлыгы, олардынъ кызыксынувлары, куьнле-куьнлик яшавлары, толысынша – яслар политикасы власть ваькиллерин кайсы заманларда да ойландырган.

2010-ншы йылында наркотиклерге карсы патшалык стратегиясын яшавга шыгарув ниет пен РФ Президенти Указга кол баскан. Сол Указга коьре, 2020-ншы йылга дейим яслардынъ ден савлыгын беркитер уьшин озгарылаяк программалардынъ планлары туьзилген болмага керек. Сол программа ишинде наркотиклерге карсы яслар марафонын озгарув да кирген. Марафон бизим республикамыздынъ окув учреждениелеринде озгарылаяк.

Шарадынъ бас ниети – ясларымыз, савлай аьдемлик яшав аьллеринде расатаган маьнели маьселелерге власть ваькиллерининъ эсин каратув, яслардынъ тербиясын туьз йолга салув, ийгиликти коьрсетуьв.

Дагестан Республикасында «Дагестан – дени сав арка уьшин» деп атап, бу шарады «Экинши тувув» деген ямагат организациясы 1-нши февральден алып 30-ншы майга дейим озгараяк.

К.ЯНБУЛАТОВ, «Ногайский район» МО аькимбасы:

Республика етекшиси оьткир маьселелерди белгиледи

Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Рамазан Абдулатипов Ногай районынынъ «Бозторгай» КФХ-ды уьстинликли проект эсабында белгиледи.

«Тарихте белгили болганлай, дагестанлылар – ийги малшылар. 2015-нши йылда Агул, Акуша, Бабаюрт, Буйнакск, Гергебиль, Гуниб, Карабудахкент, Кизилюрт, Ногай эм баска районларда малшылык комплекслер эм увак мал уьшин беслев майданлар салынган, этти асыллав бойынша предприятиелер кулланувга бериледи. Ама биз аьлиге дейим болдырылган продукцияды, намысы осал аражылар ман катыспай, потребительге тувра еткерип уьйренмегенмиз», – деп айтылады республика етекшисининъ Язбасында.

Дагестан Аькимбасы, солай ок республика МО-ларынынъ аькимбасларынынъ куллыгына таянмай, сапатлы сырагыларга етисип болмайтаганды белгиледи. Аьрекет этуьвге законды тутув – энъ маьнели. Кризис белгилерине эс бере берип, ол бизде коьрсеткишлер норма эсабында экенин белгиледи: ол – курылыска киритилген амаллар да, кулланувга берилген уьйлер эм, элимизде авыр аьлге карамастан, биз планланган шараларды нормадан артык толтырганымызды коьрсететаган коьплеген баска факторлар.

Солай ок 2015-нши йылдынъ Язбасындагы кайбир пунктлар толтырылмаганы, ама яшавга шыгарылув болжалында экенлиги акында айтылды. Коьп эс каратылган Язбада Толтырувшы власть органларына. Дагестан Аькимбасы муниципалитет етекшилери халкка ювык болмага керек деп айтты.

Дагестан Аькимбасы Язбасында баьри куллыктынъ бас приоритети дагестанлы болмага керегин белгиледи. «Эгер ога Дагестанда яшамага эм ислемеге онъайтлы, ол биз ийги куллык этетаганымызды белгилейди. Айырым эс каратамыз биз дагестанлылардынъ яшав- турмыс аьллерин ийгилендируьв бойынша социаллык, ямагат-политикалык эм социомаданиятлык программаларды яшавга шыгарувга. Аьдемлерге бек маьнели аьеллерининъ онъайлыгы, буйымлар ман пайдаланув», – деди ол.

Язба – ол аьр ведомствога эм муниципаллык туьзилиске ис борышларды толтырувда негизли етекшиленуьв, онда борышлар да, юритилетаган исти баалав белгилер де коьрсетилген.

Кутлав

Сыйлы выпускниклер!

Сизди Выпускниклер мен йолыгысув куьни мен кутлайман. Ол сизинъ аьр биринъиздинъ яшавынъызда йылы эм эстеликли оьзгерис. Тувган школанъыз бан йолыгыс дайым да юректи телезитеди. Мунда сизинъ балалыгынъыз, яслыгынъыз, суьйикли эм суслы окытувшыларынъыз калган. Мунда куьннен-куьнге биз оьзимиздинъ энъ де бас дерисимиз – тувган Аталыгымызга, тарихимизге эм маданиятымызга суьйимликке уьйренгенмиз. Школа йыллары акында эскеруьвлер янды йылытадылар эм аьлиги енъил тувыл заманларда яшав йолымызды ярыклатадылар.

Сизге, аявлы выпускниклер, бизим окытувшылар, узак яшав оьмирди, ден савлыкты, анъламлыкты йорайман. Сизге уьйкен эм уллы уьстинликлер, шат коьнъил эм саьвлели наьсип!

М. АВЕЗОВ,
ДР Халк Йыйынынынъ депутаты.

ТОЬГЕРЕК СТОЛ

САН БОЛГАН ЕРДЕ САПАТ ТА БОЛМАГА КЕРЕК

Халкымызда баспа шыгармалары коьп тувыл. Тек солардынъ оьзлерин де буьгуьнги авыр заманларда аман саклав, олардынъ иштелигин ийгилендируьв эм армаган оьрлендируьв соравы соларды окыйтаган ердеслеримизди кыйнамай болмайды. Белгиленген тема бойынша янъыларда Ногай районнынъ орталык библиотекасында «Ногай Эл» ФНКА билимлендируьв эм информационлык ислерининъ департаментининъ етекшиси, «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасынынъ орынбасары Амирхан Межитовтынъ уйгынлавы ман тоьгерек стол оьткерилген.

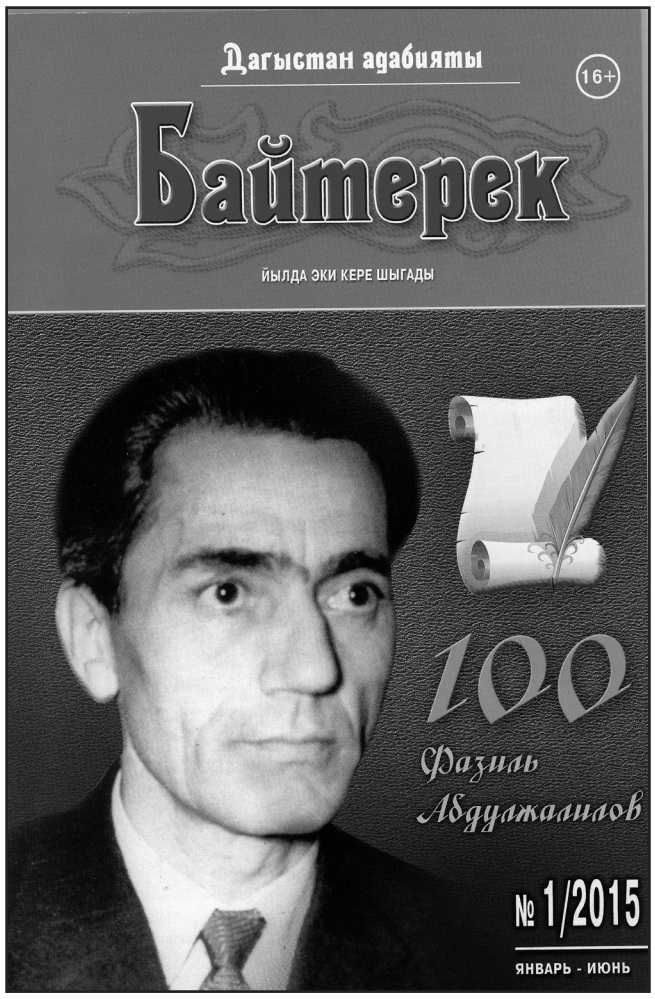

Бу йолгы тоьгерек столында соьз «Лашын» балалар журналы эм «Байтерек» адабиат-художествулык эм ямагат-политикалык альманахы акында бардырылды. Шарада «Байтерек» альманах редакторы, белгили язувшы Бийке Кулунчакова, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожаева, онынъ боьлик редакторы, шаир Магомет-Али Ханов, Ногай район УО специалистлери, ана тилининъ окытувшылары, балалар бавларынынъ тербиялавшылары, район КЦСОН, орталык библиотека куллыкшылары эм баскалар катнастылар.

Тоьгерек столды баслаятып, А.Межитов «Ногай Эл» ФНКА эсабында туьзилген билимлендируьв эм информационлык ислерининъ департаменти этип баслаган куллыклар акында йыйылганларды кыска кепте таныстырды. Ызгы йылларда халкымызда туьрли маданият инфраструктуралары туьзилип келгени ол миллетимиздинъ етимиси деп саналатаган эди. Олай дегени, солардынъ санын арттырув акында соьз коьтерилип келген. Ама сан болган ерде сапат та болмага керек. Сол себептен эндигиси олардынъ халкка беретаган хайырынынъ оьлшеми акында соьз бардырмага заман етти. А.Межитовтынъ ойы ман, буьгуьнги тоьгерек столга билимли, анъламлы, ойласувга шыгарылган темага якын туратаган аьдемлер йыйылганлар.

– Туьрли йыллларда шыккан «Лашын» журналларды карадым. Туьрленислер бар. Аьлиги номерлерининъ сапаты коьпке ийгиленген. Суьвретшилер оьз суьвретлери мен суьйиндиредилер, боьтен де Анна Самарская. Ана тилден окув китаплери йок бизде, сонынъ уьшин дерислерде журналларды кенъ кулланамыз. «Лашында» куллык темасына, билимлендируьв, тербиялав маьнеси болган материаллар аз тувыл, мунда ногай авторлардан оьзгелей, баска тав халклардынъ авторлары ман да танысамыз. Журналда шоьлликке, онынъ табиатына, фольклорга уьйкен маьне бериледи. Онынъ редакциясына, редколлегиясына разылык билдиремен. Тек журналда халкымыздынъ адабиатын, саниятын оьрлендиретаган аьдемлер акында коьп языльса экен, – деди А.Джанибеков атындагы орта школасынынъ ана тил дерисиннен окытувшы Зухра Мавлимбердиева.

«Байтерек» альманахы акында оьз ойын Калинин авыл орта школасынынъ ана тил окытувшысы Рамзия Акбердиева булай деп билдирди.

– «Байтерек» бизим адабиатымызды окувшыга ювык этуьв, янъы шыгармалар ман оны таныстырув, адабиатты оьрлендируьв ягыннан хыйлы косымын этеди. Журналда солай ок коьшируьвлер де бар. Онынъ бетлеринде М.Курманалиевтинъ, Ф.Абдулжалиловтынъ, И.Капаевтинъ, Т.Дышековадынъ, М.Кожаевтинъ, М-А.Хановтынъ эм коьп баскалардынъ шыгармалары баспаланадылар. Журнал бетлеринде бизим айтылган ердеслеримиз, халк тарихи, фольклори, маданияты, билимлендируьв, савлык саклав тармакларынынъ куллыклары акында коьп материаллар ман танысамыз,– деди Р.Акбердиева.

Район библиотекарьлери атыннан Таужан Алиева соьйледи. Онынъ ойына коьре, «Байтерек» альманахы терен маьнели, онынъ аркасы ман окувшылар халкымыздынъ айтувлы аьдемлери, язувшылары, аьлимлери мен танысадылар. Иштелиги де бай. Библиотека куллыкшылары оьткерилетаган баьри шараларда да «Байтеректи» кенъ кулланадылар.

Миллет журналлары акында оьз ойы ман «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Эльмира Кожаева да боьлисти. Ол эки де журнал халкымызга кереклигин, олардынъ маьнелигин белгиледи.

– Ногай тилинде «Женщина Дагестана» журналын да бизге ашув керек. Бийке Искаковнага «Байтерек» альманахы уьшин уьйкен разылык. «Лашын» журналына да муьсиревлимиз. Школаларымызда ана тилди таза кепте балаларга еткеретаган бизим окытувшыларымызга да разылык билдиремен. Бизим газетамызга да язган хабарларынъызды, балалардынъ язганларын йиберинъиз, – деди Э.Кожаева.

Тарих окытувшылары атыннан А.Джанибеков атындагы орта школасынынъ окытувшысы Альмира Мурзаева «Байтерек» альманахы заманга келисли маьнели экенин, онынъ бетлеринде керекли эм кызыклы материаллар таппага болатаганын белгиледи.

– Айтпага, Магомет-Али Хановтынъ «Сталинградта» деген ятлавы («Байтерек», №2, 2012й.) 1942-нши йылда Эдил бойындагы энъ авыр куьнлердинъ бирисин коьрсетеди. Поэт согыс темалы ятлавында Мамайтоьбеде сонъында курылган Эл-Анадынъ келпетин ятлавында оьзинше маьнели кебинде кулланган деп ойлайман. Сондай шыгармалар «Байтеректе» аз тувыл. Альманах толерантлы, мунда кардаш дагестан авторларынынъ да шыгармалары аз болмайды. Тек бизим халкымыздынъ тарихи акында материаллар да коьп болса экен, – деди А.Мурзаева.

М-А.Ханов оьз ягыннан эки де журналларымыздынъ элге кереклигин эм оларды саклав миллет борышымыз экенин белгиледи. Болса да аьруьв-аьруьв деп турсак, бир еримизде тапталып басламага боламыз. Баьри зат та йылдан-йылга ийгиленип эм оьрленип бармага тийисли. Оларды яхшыртув уьшин туьзуьвшилер коьп ойламага эм излестирмеге тарык, айтпага, тек тав тувыл, кардаш тюрк тилли авторлардынъ да кызыклы шыгармалары ман окувшыды таныстырмага.

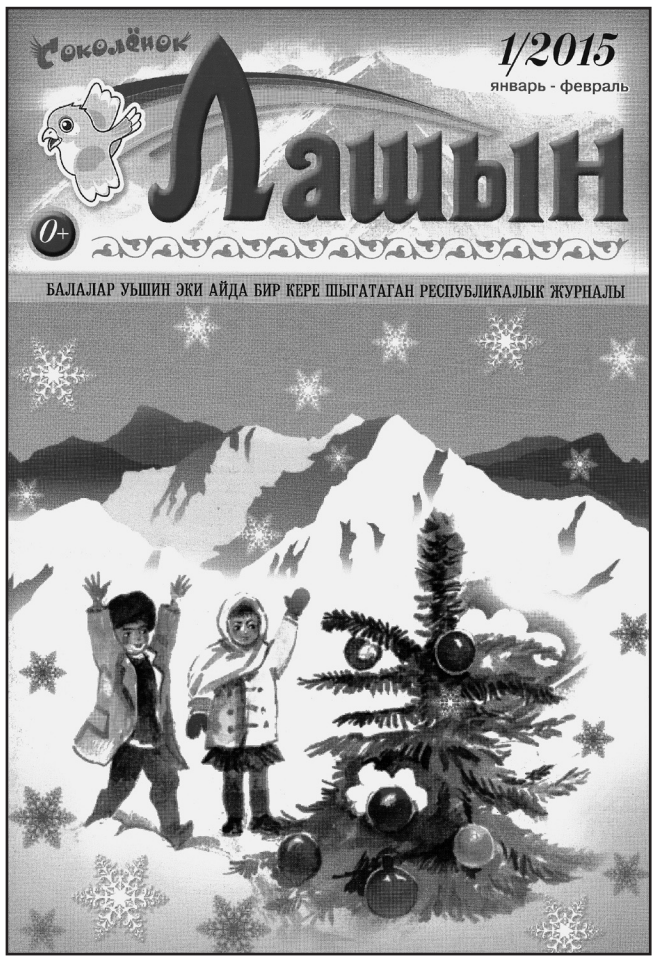

Тоьгерек столда «Байтерек» альманахынынъ йылда 2 кере шыгувы аз болатаганы, оны йылда бир 4 кере сама шыгарув керек деген ойлар да айтылды. Соларга явабын альманахтынъ редакторы Б.Кулунчакова берди. Онынъ айтувы ман, аьлиги кризис заманында ол енъил сорав тувыл, баскалай, альманахтынъ аьр номерин заманы ман аьзир этуьв куллыкты тек соны ман каьр шеккен аьдем ийги биледи. Оннан оьзгелей, ога языльув – ол да оьзи алдына маьселе. Аьлиги заманда альманахка тек Ногай районында языльув юритиледи, Сибирь бетке ислемеге кеткен ердеслеримиз языльмайдылар. Альманахты онынъ аьрекети мен 2009-ншы йылда ашканлар.

– Мен аьли оны ялгыз аьзирлеймен. Сонынъ уьшин йылга 6 номер коьп деп, 4 яде 3 номер калдырынъыз деп тиледим. Сырагысында мага 2 номер калдырдылар. Халкымыз бек сабыр. Мен баска кардаш миллетлердинъ ваькиллери мен ислеймен эм олардынъ тирилигин, аьрекетлигин коьрип куьнлеймен. Районымызда аьли филология бойынша бир илми кандидаты да йок. Сол себептен мага Черкессктеги илми-тергев институтында ислейтаган аьлимлеримиздинъ ярдамына таянмага туьседи, – деди Б.Кулунчакова.

Тоьгерек столда милет журналлары акында оьз ойлары ман окытувшы Мархаба Нурманбетова, «Юлдыз» балалар бавынынъ тербиялавшысы А.Лукманова, библиотека куллыкшысы З.Янбулатова, Кадрия атындагы школа директоры Альфия Аджиева, КЦСОН-нан Алимет Курганова боьлистилер.

Тоьгерек столдынъ тамамын онынъ юритуьвшиси А.Межитов келтирди. Онынъ соьзи мен, балалар бавларынынъ тербиялавшылары, школа окытувшылары журналларды окув, оларга языльув акында ата-аналар ман куллык юритпеге болалар. УСЗН куллыкшылары оьзлери карав беретаган эсли аьдемлер арасында агитация оьткермеге эби бар. Бизим врачлар да – интеллигентли билимли аьдемлер. Олар халкымыздынъ баспа шыгармаларын языльып алувда биринъшилер сырасында болмага керек. Аьли уьшин бу ягыннан белсенликти тек билимлендируьв управлениеси коьрсетеди. Айтпага да уят, халкымыздынъ баспа шыгармаларына языльувда биз тийисли нормады да толтырмаймыз. Сондай соравларды шешуьв уьшин бизге де белсенлигимизди коьрсетпеге заман еткен.

М.ЮНУСОВ.

БИЗИМ ХАБАРЛАСУВ

Аьдемди биринши орынга саламыз

Бизим газетамыздынъ куллыкшысы ДР Халк Йыйынынынъ депутаты, ДР Халк Йыйынынынъ Социаллык политика эм савлык саклав бойынша комитетининъ председатели Мурзадин Алибекович Авезов пан йолыгысып, хабарласув юритти.

Сорав: *Сиз, Мурзадин Алибекович, Ногай шоьлининъ атаклы деген авыллларынынъ бириси – Орта-Тоьбеде тувгансыз. Бала шагынъыздан эсте калган энъ де яркын, энъ де янынъызга якын эскеруьв кайдай?*

Явап: Тувган авылым Орта-Тоьбе мен байланыслы меним балалыгым, школадагы эм яслык йылларым, тенъ-досларым эм бирге окыган тенъ-досларым акында ийги эскеруьвлерим. Коьпте курып тайган емис бав акында, куьзде аслыкка толган ындыр акында… Оьзек те, тувган авыл ман байланыслы атам-анам, тувган кардашлар, тетемиз акында эскеруьвлер. Биз тетемиздинъ колында оьстик эм тербияландык, неге десе атамыз эм анамыз суьт фермада яде Уьйсалган авылында яшап ислейтаган эдилер.

Терек-Кума татавылдынъ Караногай бутагы ман бизим якларга келген сув да эсимде яркын болып саклангган. Биз, балалар, сол заман терениннен анъламайтаган эдик сувдынъ бизим районга, шоьлге, авыл хозяйствога кайдай маьнеси бар экенин. Сол заман бизде оьзлерин гидротехник деп атайтаган авылдаслар коьринип басладылар. Сув буьгуьнде де келеди, ама татавыллар кайыр баскан, гидротехникалык курылыслар сындырылганлар эм таркыратылганлар. Аьне сондай балалыктан калган эм буьгуьнги коьринислер.

Сорав: *Инженер-курувшы кеспиди сайлавынъызга не зат себеп этти? Кеспи бойынша ислеген йылларынъыз акында да билмеге суьемиз?*

Явап: Инженер-курувшыдынъ кесписин оьзим сайлаганман, атам макул болган. Институтты кутарып, авылымды яшавга онъайлы этейим, коьрклендирейим деген мырадым бар эди. 1982-нши йыл, совхоздынъ бир боьлигининъ негизинде, бос ерде деп айтпага болады, «Ортатюбинский» совхоз туьзиледи. Мен курылыс боьликтинъ мастери орынында ислеп, 2,5 йыл ишинде,социал-культуралык эм производстволык объектлер курылдылар эм ярастырылдылар. Буьгуьнлерде сол курылыслардынъ коьбиси йок: биревлери эскирип, бузылдылар, баскаларына меним авылдасларым оьзлери себеп эттилер. Энди, республикалык парламентининъ депутаты болып, тувган авылым уьшин тагы да коьп онъайлыклар этпеге шалысаман.

Сорав: *Политика деген «кир ис» деп айтадылар. Сонынъ акында сизинъ ойынъыз.*

Явап: Политикалык аьрекет пен кеспи эсабында мен 1985-нши йылдан – КПСС Ногай райкомына ислемеге шакырылган сонъ басладым. Сонъ, белгили оьзгерислерден сонъ, политикалык куллыгымды КПРФ РК биринши секретари эсабында бардырдым. КПРФ-тынъ экинши биригуьв – кайтадан туьзилуьв съездинде (1993-нши йылдынъ февраль айы) делегат болдым. Буьгуьнде де КПРФ Ногай райкомын басшылайман, КПРФ Дагестан рескомынынъ секретари, республикадынъ Халк Йыйынында коммунист депутатлардынъ етекшисининъ орынбасары боламан.

Политика «кир ис», эгер оны «кир ниетли аьдемлер кир коллары ман этсе». Мен эм меним йолдасларым оьзимизди сондайлардан деп санамаймыз, биз дурыс эм керек шаклы каты кепте коьлем аьдемлердинъ керекликлерин коршалаймыз.

Сорав: *Янъыларда кайсы бир районларда авыллардынъ муниципаллык туьзилислери оьлшеминде сайлавлар озды. Сол сайлавларда терисликлер болганы коьзге илинеди: Кумлы, Ленин, Орта-Тоьбе, Карагас авыллларда сайлавлар иркилдилер. Сайлавлардынъ иркилуьвининъ ортак себеби бар ма? Сол затлар акында Сизинъ ойынъызды билмеге суьемиз.*

Явап: Биз КПРФ Ногай райкомы дережесинде бу йылдынъ сентябрь айында озган сайлавлардынъ тамамларын келтирдик. Тамамлар бизди айлак та суьйиндиреди деп айтып болмайман. Соны ман бирге КПРФ Ногай ерли боьлигиннен сайланган авыл дережесиндеги 6 депутат сайлавшылардынъ керекликлерин коршалавда оьзлерин тийисли кепте коьрсетерлер деп сенемен. Ногай район депутатларынынъ йыйынында коммунист депутатларынынъ белсен аьрекети сога шайыт болады деп санайман. Оннан баска болып, коммунист депутатларды эм партияда тувыл депутатларды бириктирип (разы болсалар), Ногай районынынъ халк депутатларынынъ Советин туьзбеге ниет этемиз. Соьйтип биз Ногай район яшавшыларынынъ, бизим сайлавшылардынъ социал-экономикалык эм ямагат-политикалык кызыксынувларын коршалавда депутатлык аьрекетти белсен юритпеге суьемиз.

Янъыларда озган сайлавларда авыл депутатлар авыл муниципаллык туьзилислердинъ аькимбасларын сайладылар. Оьзек те, мунда сайлавшылардынъ, ювыклардынъ кызыксынувлары айырым орынды туттылар. Сонынъ уьшин де айырым авылларда сайлавлар созылдылар. Республикалык парламентинде бу сайлавлардынъ йосыгы ортага салынып каралганда, КПРФ фракциясы карсы тавыс берди. Биз, коммунистлер, тувра халк пан сайлавлар уьшин. Соны ман бирге, мага коьре, бу йосыктынъ ийги ягы да бар. Эгер депутатлар оьзлерининъ сайлавшыларынынъ кызыксынувларын берк коршаласалар эм аькимбасынынъ авызына не айтар экен деп карап турмасалар, олар авыл аькимбастынъ йыл сайын эсап беруьвин халк уьшин кулланмага, авыл бюджеттинъ туьзилуьвинде эм толтырылувында белсен катнаспага эм, эгер авыл аькимбасы оьз борышларын толтырмайтаган болса, онынъ куллыктан таювын талапламага да боладылар. Сондай ыхтыяр депутатларга федеральный эм республикалык законлар ман берилген. Оьзек те, бу затлар баьриси де дурыслык уьшин этилмеге тийисли.

Бу йылдынъ сентябрь айында озган сайлавларда Ногай районда айлак уьйкен бузувлар болмады деп айтпага болады. Калай болганда да, авыл муниципаллык туьзилистинъ аькимбасы боламан деген кандидатлар оьзлерининъ командалары ман тергев юриттилер.

Россия Президенти В.В.Путин Федеральный Йыйынга окыган оьзининъ хатынынъ басында ок 2016-ншы йылдынъ сентябрь айында Патшалык Думага, законодательный регионаллык эм ерли органларга сайлавлар дурыс, таза эм ашык болмага керек деп айтты. Намыслы эм дурысты суьйгенлердинъ баьрин де Президенттинъ маслагатын яшавга шыгарув уьстинде биргелес аьрекет этпеге шакыраман.

Сорав: *Сиз республика парламентинде Социаллык политика эм савлык саклав бойынша комитетин басшылайсыз. Комитеттинъ куллыгы акында да бир-эки авыз соьз.*

Явап: Оьзек те, айырым проектлер бойынша законлар алынаяктан алдын кайдай эрислер болатаганын сайлавшылар коьрмейдилер. Мысалы, «Пенсионердинъ прожиточный минимумы» акында закон коьп соьзсиз йорык алынатаган болса, аьли эрислерсиз, «тоьгерек столларсыз» оьтпейди. Сол соравдынъ оьткирлиги йылдан-йылга оьседи. Яде болса окытувшыларга, медицина эм социаллык, маданият эм ветеринария куллыкшыларынынъ енъилликлери. Бу соравды йорыкластырув уьшин биз комитетте сав йыл ойластык. Алынган законга коьре, ДР Оькиметининъ токтасына коьре, авыл еринде яшавшылардынъ бу категориясына ай сайын 1000 маьнет тоьленмеге тийисли. Билемен, сога да бир кесеклер разы тувыл. Ама сол акша да заманында тоьленмейди. Мысалга, сол акшалар бойынша Дагестан оькиметининъ борышы 500,0 млн. маьнет болады.

Сорав: *Халк Йыйынында партиялар ара карсылыклар болама? Бизим республика парламентинде, мысалы, кайдай соравлар, кайдай маьселелер уьстинде эрислер, карсылыклар болады?*

Явап: Республика куьнделиги алдында туратаган оьткир соравлар бойынша эрислер, келисуьвлер, аьдетинше, сессияга дейим Комитетлердинъ заседаниелеринде, «тоьгерек столларда», парламентлик тынълавларда, толтырувшы властьтинъ ваькиллери мен йолыгысларда шешиледилер. Оьткир деген сорав – авыл хозяйство уьшин ерлерди кулланув. Бу соравдынъ уьстинде мен дайым да Ногай район йыйыны ман бирге куллык этемен, республикалык парламентининъ етекшилигине район депутатларынынъ эм айырым ямагат организацияларынынъ ойларын еткеремен.

Сорав: *Сиз республика парламентинде Ногай районыннан депутат деп саналгандай боласыз. Билемиз, район уьшин коьп куллык этесиз.Солардынъ бир нешевлерин айтып кетсенъиз экен? Халктынъ ваькиллерининъ тилеклери де болатагандыр?*

Явап: Энъ биринширлей, мен Россия Федерациясынынъ Коммунист партиясынан депутат, ама КПРФ кызыксынувлары дайым да яшавшылардынъ коьбиси мен байланыслы.Сонынъ уьшин де мен 2007-нши йылдан алып Ногай район яшавшылары ман байланысымды уьзбедим. Районда депутаттынъ ямагат приемныйы аьрекет этеди, районнынъ баьри де уьйкен авылларында меним коьмекшилерим бар, меним телефонымды да КПРФ баслангыш боьликлерининъ секретарьлериннен, депутатлардан алмага болады. Мен халкка эткен коьмегимди бир де санамаганман эм санамайман. Бирерлерде зыра да танымайтаган аьдемлер эткен коьмегим уьшин уьйкен разылыкларын билдиредилер. Мен коьмек эткенимди бир де уьйкен ис яде баьтирлик деп эсаплямайман, амалым бар ма – ярдам этемен. Аьдемлерге колымнан келген шаклы мен депутат болганша да коьмек этетаган эдим. Алла разы болсын деген соьз – мага энъ уьйкен савга.

Амалым болган шаклы районга кайсы бир социал-экономикалык, ямагат-политикалык соравларды шешпеге коьмек этетаганымды мен сайлавшылар алдында эсап беруьвимде айтарман. Оьзек те, коьп куллыклар этилген болаяк эди, эгер район администрациясы ман биргелес аьрекет этуьв болган болса. Оькинишке, сол зат йок, эм меним куьнамнен тувыл.

Сорав: *Халкымыздынъ, районнынъ куьн алдында турган маьнели деген соравлары кайсы деп санайсыз?*

Явап: Ногай район ногай халкынынъ оьзеги болады. Ногайлардынъ биргелес болып соьйтип яшайтаган баска ери йок. Энди бизге XXI оьмирде кайтип яшаягымызды, XXII оьмирде биз болаякпыз ба экенимизди ойламага тийисли. Аьлиги заманнынъ уьйкен оьзгерислеринде сол баьлеге йолыкпага кыйын тувыл. Мен биревди де коркыстпага суьймеймен, ама сонынъ акында ойланаман эм тынышсызланаман. Эгер биз оьзимиздинъ тилимизди, еримизди, маданиятымызды, оьз баскалыгымызды, оьнеримизди эм районымыздынъ экономикасынынъ оьз басына иелигин сакласак, халк болып та сакланармыз.

Сорав: *Халкка не зат йорамага суьесиз?*

Явап: Янъы йылда халкыма шынты байлык – ден савлыкты йорайман. Оькинишке, биз оны аявлап болмаймыз. Оьз-оьзинъизди сыйланъыз – савлыгынъызды сакланъыз. Солай ок баьри баславларда эм ислерге уьстинликлер, бизим элимиздинъ шынты Гражданини болмага шалысувды, энъ де ийги маьнеде ногай болмага эм сол атты несиллерденнесиллерге сакламага йорайман. Сав болынъыз.

Сиз де сав болынъыз, Мурзадин Алибекович. Сизге де халкынъыз уьшин аьрекетинъизде етимислер, аьелинъизде аьр кайсысынынъ наьсибине куьезленгенди йорайман.

Магомет КОЖАЕВ
хабарласувды юриткен.

ДР АЬКИМБАСЫНЫНЪ ЯЗБАСЫ БОЙЫНША

Танълагы куьнге сенимлик тувдырады

«Кизлярский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели

Абас Кебедов:

– Дагестан Аькимбасынынъ Язбасы танълагы куьнге сенимлик тувдырады. Рамазан Гаджимурадович буьгуьн де республикада орын табатаган маьселелерди белгилемей калмады. «Пайдалы эм дурыс ислемеге керек!» – Дагестан Аькимбасынынъ бу соьзлери республикадагы аьлди ийгилендируьв уьшин куьндегилик исте шакырув эсабында болмага керек.

Язбада авыл хозяйствосынынъ оьрленуьвине, товарлар болдырувда куьндесликти кайтадан тувдырувга, аьрекет этип болатаган предприятиелерди яклавга, Дагестаннынъ квалификациялы специалистлердинъ туткан орыны бааланатаган гидроэнергетикалык куватлыгын кулланувга эс каратылган – бу зат, соьзсиз де, яшавшылар онъайлыгынынъ сапатлы туьрленуьвине аькелер.

Кизляр районынынъ аькимбасы

Александр Погорелов:

– Мен уьшин энъ маьнели онынъ республика оьрленуьвининъ бас стратегиясы акында айтканы. Ол зат биз биревден бойсыныслы болмага керек тувылмыз деген акында айтады.

Рамазан Абдулатипов айтканлай, Дагестан ийги, экологиялык яктан таза, сапатлы азыклар болдырувшы болып болаяк. Дуьги оьстируьв, малшылык, эгиншилик тармакларында импортозамещениеге йол алув бизге, Дагестаннынъ энъ уьйкен агропромышленный районынынъ яшавшыларына, бек маьнели, неге десе ол, соьзсиз де, ис орынлар туьзуьвге аькелеек эм байыр продукцияды болдырувга, солай ок налог негизин артты-рувга себеплик этеек.

Элимиз бойынша туьзилген енъил тувыл экономикалык аьл бизим баьри амалларды кулланув ман Россиядынъ эм Дагестаннынъ сайлаган йолы ман бармага себеплик этпеге керек.

Бабаюрт районынынъ аькимбасы

Эльдар Карагишиев:

– Рамазан Гаджимурадович оьз соьйлевинде регионга РФ Президенти Владимир Путин, РФ Оькиметининъ Председатели Дмитрий Медведев эм СКФО-да РФ Президентининъ Толы ыхтыярлы ваькили Сергей Меликов айырым эс каратаганларын белгиледи.

Белгилев керек, ол республикада буьгуьнде орын табатаган оьткир маьселелерде толысынша токталды. Оннан баска болып, патшалык власть органларынынъ аьне яде мине етекшилери не уьшин ис орынларыннан босатылганларын анълатты. Абдулатиповтынъ соьзлери бойынша, тапшырмалар оларды биз соьзсиз толтырылмага керек уьшин бериледи. Бас деп, олар – РФ Президентининъ майский указлары, импортозамещение, республика оьрленуьвининъ приоритетли проектлери.

Оннан баска, басланган проектлерди яшавга шыгарувды бардырмага керек. Бабаюрт районында малшылык комплекслер салынган, АПК оьрленуьвине, кулланылмаган авыл хозяйстволык ерлердинъ пайдалыгын артты-рмага, районга инвестициялар киритпеге, социал-экономикалык аьлди ийгилендирмеге керек. Бу йыл финанс ягыннан бек авыр, ама соны ман коьп борышларды, сонынъ ишинде республика етекшисининъ Язбасында белгиленгенлерди, шешуьв уьшин уьйкен куллык этпеге туьсеек.

Бизге аьли биргелесип, каныгыслы ислев керек. Рамазан Абдулатипов айтканлай, энъ маьнелиси, биз не этпеге керегин билемиз, энди баьри карарларды бажарымлы аьлде яшавга шыгарылувы бек маьнели.

ЯРАТУВШЫЛЫК ДУНЫЯСЫ КЫЗЫКЛЫ

Тувган шоьлим йырламага куьш берген

Аьр бир аьдемнинъ оьз мыраты бар. Биз, инсанлар, тек бала заманда тувыл, яшав бойынша алдымызга мыратлар саламыз, сол мыратларга ымтыламыз, сол мыратларымыз толганда, суьйинемиз. Эм заман-заманы ман, артымызга бурылып карап, яшав кезегининъ сырагыларын келтиремиз, эткен ислеримизге баа беремиз.

Буьгуьнлерде яратувшылык дуныясында белгили хореограф, йырлавшы, Карагас авыл клубынынъ директоры Алимет Борангазиевна Аблезова оьзининъ 50 йыллык мерекесин белгилейди. Онынъ яратувшылык аьрекети бай эм ярасык. Сол йолды сайламага, йырламага эм бийимеге куьшти ога Тувган ери, шоьллиги берген.

Алиметтинъ балалыгы Червленные Буруны авылдан коьп узак болмаган ерде орынласкан фермада озган, ата-анасы мунда ислегенлер, аьелде олар 5 бала болган, экиншиси Алимет эди. Бала заманнан алып бийимеге, йырламага суьетаган эди кызалак, шоьлге шыгып, ол оьз оьнерин коьплеген сырлар саклап турган буйратларга, аспанда эркин ушкан кусларга, гуьллерге коьрсететаган эди. Сол заманда балалык айлак та кызыклы эди, кайсымыз шоьлге шыгып бузав, кой, коькис бакпаган? Алимет те тенъ-дослары ман бузав, коькис багатаган эди, онынъ бала шагы шоьлде оьтти.

– Мен тувган ерде туьрли оьсимликлер оьсетаган эди, Червленные Буруны тоьгерегинде уьш ферма орынласкан, мага коьре, бизим ферма энъ де ыспайы эди – сарагаш, арша, ябыскан, тобылгы, мен аьлиге дейим шоьлдинъ ийисин сеземен, сол бир де мутылмаяк деп ойлайман. Эм меним эсимде исси ак кумлар. Биз, коьплеген балалар, бузав багамыз, сонъ яланъаяк юреюре ак кумларга етемиз, сонъ арып-талып уьйге кайтамыз. Соьйтип шоьл бизди бавырына алып аьдуьвлейди, – деп хабарлайды Алимет.

Шоьлимиз язлыкта айлак ярасык болады. Ябыскан язлыкта ак шешекей болып ататаганын айтады Алимет. Сол узакта калган балалыкта биринши ятлавларын язган Алимет, биринши анъды язган, ялгыз оьзи кенъ шоьлде ол биринши биювин бийиген. Соьйтип, онынъ балалыгынынъ шоьл сокпагы кенъ яратувшылык йолына айланган.

Кыймасларынынъ алдында бийийтаган эди, биювге аваслыгы болган кызалак тез уьйренетаган эди биюв абытларын, болса да онынъ бас мырады йыр эди. 3-нши класска дейим Алимет фермада окыйды, сонъ олар интернатка Червленные Буруныга коьшедилер, фермага олар каты куьнлерге келетаган эдилер. Сол эскеруьвлер аьлиги заманга дейим Алиметтинъ янына якын тиедилер, ога яратувшылык йолы ман уьстинликли абытламага демевлик этедилер. 8-нши класстан сонъ Алимет Ставрополь каласына культпросвет училищесине биюв факультетине туьседи, болса да кыймасы туьспеди деп кайтып келеди. 9-10-ншы классларды окып кутарып, кызалак тагы да барады Ставропольге окымага, энди оны биюв факультетине алмайды, ол «культпросвет куллыгын уйгынлавшысы» деген кеспиди байырлайды. 1987-нши йыл училищеди битирип, Алимет авылга кайтады. Сол йыл Арухан Байгазиева яс биювшиди «Айланай» ансамблине шакырады, сол заман Алимет белгили Сражданъ Батыров пан танысады.

– Уллы Сражданъ болмаган болса, меним яшавымда, меним балалар биюв ансамблим де болмаяк эди. Мен сол заман анъладым фольклорды балаларда кишкей заманнан алып оьрлендируьв керек, олардынъ янларына ногай халкка суьйимди эндируьв керек. Сражданъ оьзи элгезер болып юрип, туьрли эллерге барып, коьргенин, билгенин бизге уьйреткен. Ол аькелди бизге коьплеген биювлерди, бир алтын куржынга салып, соны бизге калдырып кетти. Аьли де бир он йыл сама яшаган болса, сол байлык оьсеек эди, бизим маданиятымыз оьрге кетеек эди. Ол бизди уьйреткен балалардан басланъыз уьйретип деп, уьйкен болганда бийип уьйренмеге кыйын, – деп хабарлайды Сражданъ Батыров акында Алимет Борангазиевна.

1999-ншы йыл кыскаяклы аьели мен Карагас авылга коьшеди, мунда ол келгенде ок балалар ман ислеп баслайды, «Лашынлар» ансамблин туьзеди. Басында ол фольклор кулланады биюв салганда, «Айланайга» биювшилер аьзирлейди. Эм мине коьплеген йыллар онынъ лашынлары оьз оьнери мен каравшыларды сукландырады. Ансамбль Турцияда да фестивальде катнасты, сол онынъ ийгилердинъ арасында экенин коьрсетеди. Аьлиги заманда «Лашынлар» ансамблининъ репертуары уьйкен, кызлар кавказ республикаларынынъ халклар биювлерин бийийдилер, аьлиги заманнынъ биювлери де коьп. Каравшылар суьйип карайдылар оларды.

Биювдинъ иеси Алимет Аблезова оьзининъ бала заманындагы мырадына етиспей болмады. Йыр да язды, йырларын халкка да эситтирди. Коьплеген онынъ йырларын Фатима Нурлубаева йырлайды. Онынъ «Ногайыма», «Аданас», «Увылыма», «Келши» халк йырлары болып калдылар. Сонъ онынъ йырларын Айгуль Джумагулова йырлады. 2011-нши йыл «Анъламадынъ» деген йыр «Йыл йыры» болды, Алимет Аблезовага диплом тапшырылды, аьлиги заманда Айгуль Джумагулова «Кызыма», «Карагас акында таварых» йырларын йырлайды. Коьплеген йырлавшылар йырлайдылар Алимет Аблезовадынъ йырларын – Фарида Шомаева, Асият Тилекова, Гульназ Теркеева, Артур Межитов, Зульфия Аджигеримова. «Асыл соьз» йыйынтыгына кирген онынъ йырлары.

– Меним йырларым халк арасында йырланганы – мага уьйкен куьез, соннан баска савга мага керек тувыл, – дейди йырлавшы. Маданият тармагында коьплеген йыллар ислеген хатын ийги соьз бен Нарбике Арслановна Муталлаповадынъ, Яхья Таймасханович Кудайбердиевтинъ акында айтады. Олар ога неше йылдан бери коьрим болып келеятыр исинде. Онынъ куллыгы оьз сырагыларын береди, «Лашынлар» ансамблининъ тербияланувшылары окыган ерлеринде биювди тасламай, оьнерлерин конкурсларда, фестивальлерде коьрсетип турадылар. Алимет Борангазиевнага олардынъ окытувшыларыннан разылык хатлар келедилер, кызлар оьзлери де оны мутпайдылар, катнайдылар. Алтынай эм Айсылув Зарманбетовалар, Сакинат Дадикова Пятигорск лингвист институтында ансамбльде бийийдилер, Алтын Оразова Сургут каласында окыйды, мединститутында биюв кружогын юритеди, оьзининъ увылы Вазирхан Ставрополь каласында Сырт Кавказ университетинде «Тавлы» ансамблинде бийийди. Алимет олар ман куьезленеди, оьктемсийди. Айырып ол Аджибатырова Земфирадынъ акында хабарлайды. Ол аьлиги заманда Сургут каласында яшайды, Буденновск каласында медициналык колледжинде окыган йыллар биюв мен кызыксынатаган эди, колледжде алдышы хореограф эди.

Алимет Аблезова аьелине разылык билдиреди, ян косагы Таждин ога кайзаманда да коьмекши болып келеятыр. Алдыда кайдан планлар саласынъ деген соравымды да бермей болмадым, неге десе яратувшылык йолына туьскен инсаннан кайбиримиз де янъы йырлар, янъы биювлер, янъылыклар куьтемиз.

– Не хат салайым алдыма? Балаларымнынъ наьсибин коьрмеге суьемен, кызым да бар, увылым да бар, йиеним де бар, Аллага шуькир. Солардынъ яхшылыгын коьрсем, сол тувыл ма наьсип хатынга, анага? Исимди, ансамблимди, ол да меним балам, мен оны аьдуьвледим, аявладым эм келеекте сенимли, бажарымлы, талаплы инсанга бермеге ниет этемен, – дейди Алимет. Ойлары коьп, мыратлары да коьп, аьлиги заман онынъ йырларынынъ йыйынтыгы да шыгады. Сол да талаплы кыскаяклыга тувган куьнине савкат. Яратувшылык йолында Алимет Аблезовага аьли де коьп бийикликлер сагынамыз.

Г.БЕКМУРАТОВА.

Суьвретте: *А.Аблезова.*

Решение 3-ой сессии 3-го созыва депутатов сельского Собрания муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский» 03.02.2016 г. № 3

«О принятии проекта бюджета муниципального образования сельского поселения «сельсовет Карагасский» на 2016 год

Сессия Собрания депутатов МО СП «сельсовет Карагасский» решает:

1. Принять проект бюджета МО СП «сельсовет Карагасский» Ногайского района на 2016 год по доходам в сумме 3145,0 тыс. руб. и по расходам в сумме 3145,0 тыс.руб согласно приложениям №1 и № 2.

2. Установить, что доход в бюджет МО СП «сельсовет Карагасский» 2016 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и решениями органами местного самоуправления.

В 2016 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам;

- налог на доходы физических лиц - 64 000 руб.
- единый сельхозналог - 40 000 руб.
- земельный налог - 250 000 руб.
- налог на имущество физических лиц - 70000 руб.
- арендная плата - 2301000 руб.
- дотации - 302000 руб.
- субвенция - 118 000 руб.

3. Учесть в местном бюджете на 2016 год поступление доходов по основным источникам в объеме, согласно приложения № 1.

4. Утвердить распределение расходов местного бюджета на 2016 год по разделам, подразделам, целевым статьям расходов, согласно приложения № 2 к настоящему решению.

5. Установить, что заключение и оплата органами местного самоуправления муниципального образования договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, производится в пределах утвержденных им лимитов бюджетных обязательств в соответствии с ведомственной, функциональной и экономической классификациями расходов местного бюджета и с учетом принятых и неисполненных обязательств. Обязательства, вытекающие из договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования сверх утвержденных им лимитов бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет средств местного бюджета. Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемыми из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД. Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществлением кассового обслуживание местного бюджета.

7. Утвердить расходы МО СП «сельсовет Карагасский» в сумме 3145,0 тыс. руб.

8. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2016год, а так же сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения решение. В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2016 год.

ИЛЬЯСОВ А.О.,
Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Карагасский».

Приложение № 1 **Доходы местного бюджета**

№ п.п.	Наименование	Сумма
1	НДФЛ	64000
2	ЕСХН	40000
3	Налог на имущество физических лиц	70000
4	Земельный налог	250000
5	Арендная плата	2301000
6	Итого собственных доходов	2725000
7	Дотации	302000
8	Субвенция	118000
	Итого:	3145000

Приложение № 2 **Проект бюджета по расходам на 2016 год**

Наименование учреждений	211	212	213	221	222	223	225	226	262	290	310	340	Итого:
Аппарат управления	624,5		188,6	32,0	10,0	30,0		210,0		45,0		50,0	1190,1
Бухгалтерия	296,4		89,5		10,0			75,0				30,0	500,9
СДК	389,0		117,0					55,0					561,0
ВУС	90,6		27,4										118,0
ЖКХ					30,0	150,0	50,0	150,0		160,0			540,0
ФК и спорт										35,0			35,0
Ген.план								200,0					200,0
Итого:	1400,5		422,5	32,0	50,0	180,0	50,0	690,0		240,0		80,0	3145,0

Председатель сельского Собрания МО СП «сельсовет Карагасский» *ИЛЬЯСОВ А.О.*

Решение заседания 9-ой сессии 3-го созыва депутатов сельского Собрания муниципального образования сельского поселения «село Кумли» 28.01.2016 г. № 12

«О принятии бюджета муниципального образования сельского поселения «село Кумли» на 2016 год

Сессия Собрания депутатов МО СП «село Кумли» решает:

1. Принять бюджета МО СП «село Кумли» Ногайского района на 2016 год по доходам в сумме 1866,0 тыс. руб. и по расходам в сумме 1866,0 тыс.руб согласно приложениям №1 и № 2.

2. Установить, что доход в бюджет МО СП «село Кумли» 2016 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ РД и решениями органами местного самоуправления.

В 2016 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам;

- налог на доходы физических лиц - 60 000 руб.
- единый сельхозналог - 5 000 руб.
- земельный налог - 45 000 руб.
- налог на имущество физических лиц - 20 000 руб.
- арендная плата - 1 185 288 руб.
- дотации - 500 000 руб.
- субвенция - 51 000 руб.

3. Учесть в местном бюджете на 2016 год поступление доходов по основным источникам в объеме, согласно приложения № 1.

4. Утвердить распределение расходов местного бюджета на 2016 год по разделам, подразделам, целевым статьям расходов, согласно приложения № 2 к настоящему решению.

5. Установить, что заключение и оплата органами местного самоуправления муниципального образования договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, производится в пределах утвержденных им лимитов бюджетных обязательств в соответствии с ведомственной, функциональной и экономической классификациями расходов местного бюджета и с учетом принятых и неисполненных обязательств. Обязательства, вытекающие из договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования сверх утвержденных им лимитов бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет средств местного бюджета. Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемыми из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнения местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрации муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющем кассовое обслуживание местного бюджета в соответствии с законодательством РФ и РД. Установить, что кассовое обслуживание исполнения местного бюджета осуществляется органом, осуществлением кассового обслуживание местного бюджета.

7. Утвердить расходы МО СП «село Кумли» в сумме 1866,0 тыс. руб.

8. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2016год, а так же сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения решение. В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете, такой правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2016 год.

НАСЫРОВ Р.К.,
Председатель сельского Собрания МО СП «село Кумли».

Приложение № 1 **Доходы местного бюджета на 2016 г.**

№ п.п.	Наименование	Сумма
1	НДФЛ	60000
2	ЕСХН	5000
3	Налог на имущество физических лиц	20000
4	Земельный налог	45000
5	Арендная плата	1185288
6	Итого собственных доходов	1315288
7	Дотации	500000
8	Субвенция	51000
	Итого:	1866288

Приложение № 2 **Бюджет по расходам на 2016 год**

Наименование учреждений	211	212	213	221	222	223	225	226	262	290	310	340	Итого:
Аппарат управления	397,0		120,0	10,0				30,0		10,0	10,0	30,0	607,0
Бухгалтерия	227,0		69,0										296,0
СДК	113,0		34,0				150,0						297,0
ВУС	26,1		7,9									17,0	51,0
ЖКХ					30,0	75,0	120,0	220,0		100,0	30,0	20,0	595,0
ФК и спорт										10,0			10,0
Резервный фонд										10,0			10,0
Итого:	763,1		230,9	10,0	30,0	75,0	270,0	250,0		130,0	40,0	67,0	1866,0

Председатель сельского Собрания МО СП «село Кумли» *НАСЫРОВ Р.К.*

Бюджет по доходам МО СП «сельсовет Ортатюбинский» Ногайского района РД на 2016 г.

18210102021011000110	Налог на доходы физических лиц с доходов, облагаемых по налоговой ставке, установленной пунктом 1 статьи 224 Налогового кодекса Российской Федерации	32000
18210503020011000110	Единый сельскохозяйственный налог	52000
18210601030101000110	Налоги на имущество	97000
18210606013101000110	Земельный налог, взимаемый по ставкам, установленным в соответствии с подпунктом 1 пункта статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации и применяемым к объектам налогообложения, расположенным в границах поселений	110000
00111105025100000120	Доходы, получаемые в виде арендной платы за земельные участки, а также средства от продажи права на заключение договоров аренды за земли, находящиеся в собственности поселений (за исключением земельных участков муниципальных и автономных учреждений)	2134000
Итого собственные доходы		2425000
00120201001100000151	Дотации бюджетам Российской Федерации и муниципальных образований	200000
00120201001100000151	Субвенции бюджетам на осуществление первичного воинского учета на территориях, где отсутствуют военные комиссариаты	116000
Всего доходов		2743000

Бюджет по расходам администрации МО СП «сельсовет Ортатюбинский» на 2016 г.

№	Наименование	управление	Ц.\бухг	СДК	с/ библ	ВУС	ЖКХ	ФК и спорт	Мат. пом	Ген план	Итого
211	Заработная плата	510600	230592	388272		90600					1220064
212	Прочие выплаты	1000	1000								2000
213	Начисление на з\плату	154204	69639	117258		27400					368501
222	Транспортные расходы						30000				30000
223	Коммунальные услуги						80000				80000
225	Работы, услуги по содержанию имущества						52435				52435
226	Прочие услуги	250000	30000		10000		21000			160000	471000
290	Прочие расходы	49000		20000			40000	50000			159000
310	Увеличение стоимости ОС	10000									10000
340	Увеличение стоимости МЗ	50000	30000				200000	30000			310000
262	Материальная помощь								40000		40000
Итого		1024804	361231	525530	10000	118000	423435	80000	40000	160000	2743000

Глава администрации МО СП «сельсовет Ортатюбинский» Ногайского района, РД *Отегенов З.М.*

РЕШЕНИЕ 05-ой сессии Собрания депутатов сельского поселения пятого созыва МО СП «село Терекли-Мектеб» Ногайского района РД 04.02.2016г. № 19

О внесении изменений в Решение Собрания депутатов «О бюджете МО СП «село Терекли-Мектеб» Ногайского района на 2016 год

Собрание депутатов решает:

1. Внести изменения в бюджет МО СП «село Терекли-Мектеб» на 2016 год по доходам в сумме 6708,0 тыс. руб. и по расходам в сумме 6708,0 тыс. руб.

2. Установить, что доход в бюджет села Терекли-Мектеб 2016 года формируется за счет доходов от уплаты местных налогов и сборов по нормативам, установленным законодательными актами РФ, РД и настоящим Решением.

В 2016 году зачисление налогов и других обязательных платежей в бюджет муниципального образования осуществляется по следующим нормативам:

- налог на доходы физических лиц - 1300,0 тыс. руб.
- единый сельхоз налог - 450,0 тыс. руб.
- налог на имущество с физических лиц - 700,0 тыс. руб.
- земельный налог - 950,0 тыс. руб.
- арендная плата - 200,0 тыс.руб.
- неналоговые доходы - 1000,0 тыс.руб.
- дотации - 1860,0 тыс. руб.
- субвенции - 248,0 тыс. руб.

3. Учесть в местном бюджете на 2016 год поступление доходов по основным источникам в объеме согласно приложения.

4. Утвердить распределение расходов местного бюджета на 2016 год по разделам, подразделам, целевым статьям расходов, согласно приложения.

5. Установить, что заключение и оплата органами местного самоуправления муниципального образования договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, производится в пределах утвержденных им лимитов бюджетных обязательств в соответствии с ведомственной, функциональной и экономической классификациями расходов местного бюджета и с учетом принятых и неисполненных обязательств.

Обязательства, вытекающие из договоров, исполнение которых осуществляется за счет средств местного бюджета, органами местного самоуправления муниципального образования сверх утвержденных им лимитов бюджетных обязательств, не подлежат оплате за счет местного бюджета на 2016 год.

Учет обязательств, подлежащих исполнению за счет местного бюджета органами местного самоуправления муниципального образования, финансируемыми из местного бюджета на основе смет доходов и расходов, обеспечивается через орган, осуществляющий кассовое обслуживание исполнение местного бюджета.

6. Установить, что исполнение местного бюджета по казначейской системе осуществляется финансовым органом администрацией муниципального образования с использованием лицевых счетов бюджетных средств, открытых в органе, осуществляющих кассовое обслуживание местного бюджета и в соответствии с законодательством РФ и законодательством субъекта РФ.

Установить, что кассовое обслуживание исполнение бюджета осуществляется органом, осуществляющим кассовое обслуживание исполнения местного бюджета на основании соглашений и на безвозмездной основе.

7. Средства, полученные в виде арендной платы за земельные участки, находящиеся в МО «село Терекли-Мектеб», а также средства от продажи за заключение договора аренды, указанных земельных в том числе за земельные участки, предназначенных для целей жилищного строительства), поступают - в бюджет МО «село Терекли-Мектеб».

8. Утвердить расходы бюджета МО «село Терекли-Мектеб» на 2016 год в сумме 6708,0 тыс. руб.

9. Нормативные и иные правовые акты органов местного самоуправления муниципального образования, влекущие дополнительные расходы за счет средств местного бюджета на 2016 год, а также сокращающие его доходную базу реализуются и применяются только при наличии соответствующих источников дополнительных поступлений в местный бюджет или при сокращении расходов по конкретным статьям местного бюджета на год, а также после внесения соответствующих изменений в настоящее Решение.

В случае, если реализация правового акта частично (не в полной мере) обеспечена источниками финансирования в местном бюджете такой, правовой акт реализуется и применяется в пределах средств, предусмотренных на эти цели в местном бюджете на 2016 год.

10. Опубликовать настоящее Решение 05-ой сессии Собрания депутатов сельского поселения в республиканской общественно-политической газете «Голос степи».

Председатель Собрания депутатов МО СП «село Терекли-Мектеб» *Аджибайрамов З.К.*

МАДАНИЯТ ДУНЫЯСЫ

Оьнерлеринъ оьр этилсин, Ногайым!

(Басы 1-нши бетте).

Йырлавшыларга баргы тапшырув уьшин шарага «Ногайский район» МО аькимбасы К.Янбулатов, ДР Халк Йыйынынынъ Депутаты М.Авезов, «Ногайский район» МО маданият управлениесининъ етекшиси Я.Кудайбердиев, Бабаюрт районынынъ Геметюбе авылыннан ФНКА ревизионлык комиссиясынынъ агзасы, МВД ветераны А.Алыпкачев, Геметюбе авыл поселениесининъ Депутатлар йыйынынынъ депутаты Х.Кулаев, Астрахань каласыннан «Эдиге» яслар орталыгынынъ директоры Э.Идрисов, композитор, ДР ат казанган артисти У.Ваисов, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы З.Аджибайрамов, Ногай патшалык драмалык театрынынъ директоры Б.Джумакаев, «Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы Э.Кожаева эм боьлик редакторы М-А.Ханов, орталык китапханалар тармагынынъ директоры С.Абубекерова, шаир, РФ Язувшылар союзынынъ агзасы Ф.Сидахметова, «Ногай Эл» радиостанциясынынъ директоры Н.Аджекова, шаир, ана тил окытувшысы С.Майлыбаева, Карагас авыл клубынынъ директоры А.Аблезова, «Ногай Эл» радиостанциясынынъ куллыкшысы А.Нургишиева шакырылганлар.

Оьзининъ ярасык биюви мен кешликти Ногай патшалык этнографиялык биюв ансамбли «Айланай» ашты. Сценага «Домбыра» деген йыр ман биринши болып Москва каласыннан келген талаплы йырлавшымыз Абуддин Нурлубаев шыкты. Ога баргыды «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагомед Зейнадинович Янбулатов тапшырды. Оьз соьйлевинде район етекшиси аьлиги кыйынлы заманда халкымызды бирлестирген оьзгерислер бек керекли эм маьнели экенин белгиледи. Ол келген конакларды шоьл еримизде хош алып, ак юректен баргыга тийисли болган йырлавшыларымызды кутлады. Бу шарады уйгынлавшы Мухтарбий Аджеков келген конакларга хош алув соьзин айтып, узак ерден келгенлерге разылык билдирди, баьрисин де шатлыклы байрам ман кутлады. Келеекте де мундай оьзгерислер коьп болсын деген йоравын эситтирди.

Аьр бир баргы тапшырувшы баьрисин де кутлап, оьз ийги йоравларын айттылар. Разылык соьзлер «Ногай Эл» радиостанциясын уйгынлавшы Мухтарбий Кошманбетович эм радиостанция директоры Нурлыхан Шатемировна Аджековлар атына айтылды. Халкымыз уьшин олар этетаган куллык аьдемлердинъ юрегине, яныына тиймей болмайды. Маданиятымызды оьрлендируьв уьшин олар туьрли ерлерде яшайтаган ногайларды бирлестиредилер, йырлавшыларымызга аьли де уьйкен бийиклерге етисуьвге демевлик этедилер.

Радио «Ногай Эл» баргысына талаплы йырлавшыларымыз тийисли болды. Астрахань каласыннан йырлавшы Линара Иргалиева, Санкт-Петербургтан «Россия» каналында «Главная сцена» проектининъ катнасувшысы Саид Ибрагимов, Ставрополь крайыннан Майя Рамазанова, агалы-инили Ислам эм Загир Сатыровлар, Тимур Мурзаев келдилер. Солай ок баргы йырлавшыларымыз Алибий Романовка, Сейпудин Карагуловка, Фатима Нурлубаевага, Руслан эм Лина Яриковларга, Ариф Темировка, Айгуль Джумагуловага, Бегали Куруптурсуновка, Джамбулат Караевке, Мавлимберди Кишинеевке, Зульфия Аджигеримовага, Фарида Шомаевага, яс йырлавшы кызларымыз Айлин Аджиевага эм Мадина Картакаевага тапшырылды. Концертте Гульназ Теркеева, Гульмира Аджатаева, Оля Нурлубаева, Кызылгуль Кудайбердиева йырладылар. Радио «Ногай Эл» баргысынынъ II тапшырув церемониясы коьтеринъки коьнъилде оьтти. Биз бу оьзгерис йыл сайын бизим коьнъилимизди коьтерип турар деп сенемиз.

Г.БЕКМУРАТОВА.

Суьвретлерде: *радио «Ногай Эл» радиостанциясын уйгынлавшысы, «Бозторгай» фермер хозяйствосынынъ етекшиси Мухтарбий Аджеков; кызыклы оьзгерис катнасувшылары.*

МАГОМЕД-РАСУЛ РАСУЛОВКА – 80 йыл

Шыгармалары яс несилди тербиялайды

Магомед-Расул Расулов – Дагестаннынъ халк язувшысы, драматург, СССР баспасынынъ отличниги, Сулейман Стальский эм Омар Батырай атындагы республикалык баргыларынынъ лауреаты, Дагестан Республикасынынъ Кубачи авылында 1936-ншы йылда тувган. С.Стальский атындагы пединститутты (аьли ДГУ) эм Москвадагы М.Горький атындагы Адабиат институты бойынша Йогары адабиат курсларын кутарган. Онынъ биринши ятлавлары 50-нши йылларда республикалык газеталарда баспаланган, 1962-нши йыл биринши китаби «Чанкур» даргин тилинде шыккан. Магомед-Расул Расуловтынъ китаплери орыс тилине коьширилген. Тагы да олар англис, чех, венгер, француз тиллеринде шыккан. Онынъ художествулык шыгармаларынынъ бас темасы – яс аьдемлердинъ касиетлерин туьзуьв, олардынъ эдап эм анъ излевлери.

М.Расулов оьз ис аьрекетин тувган авылында окытувшы болып баслаган, сонъ «Ленин байрагы» газетасынынъ, «Лашын» балалар журналынынъ бас редакторы болган, аьли Дагестан китап баспасынынъ директоры.

М.Расулов – 1964-нши йылдан алып СССР-дынъ Язувшылар союзынынъ агзасы, филология илмилерининъ кандидаты.

Уьстимиздеги 2016-ншы йылдынъ 25-нши январинде язувшы оьзининъ 80 йыллык мерекесин белгиледи. Онынъ сыйына республикамызда яратувшылык кешликлер озгарылды.

Н.КОЖАЕВА.

АНВАРБЕК КУЛТАЕВКЕ – 75 йыл

Шоьлдинъ баврайында оьскен шаир

Ногай шаири А.Култаев, баьри йыравлардай болып, юрек туьбиннен алынган соьзлерди оьз Элине, оьз халкына, татымлыкка, эркинликте этилген куллыкка багыслайды:

«Кайсы ерде, кайсы исте
болсам да,
Мен Лениндi, партияды
мутпаспан.
Ялгыз янды сенинъ уьшин
берсем де,
Кыйынынъды сенинъ
аклап болмаспан».

(«Партия» деген ятлавдан).

…Шоьллик… Ол ногайдынъ суьйиниши, наьсиби, оьктемлиги: атабабаларымыздынъ кабырлары. Шоьллик акында халк аз йырламаган эм аьли де йырлар. Анварбек те сувга молдырылган, ясарган, кысметтинъ бутасы Ногай шоьллигине юреги телезип язаган сыдыраларыннан:

«Йылда неше
Йыр йырлайды
шоьллигим,
Анъламайман
Бир де онынъ себебин.
Коркпайды ол
Куйып явган ямгырдан,
Коркпайды ол
Муьйиз ярган аяздан.
Куьн саьвлеси
Тийип кетсе йылтырар,
Булыт болса,
Коьз кабагын ол ябар».

А.Култаев оьзининъ «Алимхан» эм «Шоьл баьтири» деген поэмаларында косак юрекли шоьл увыллары данъклайды.

Биринши поэмады автор халкымыздынъ алал улы, коькиректе баьтир юрек оьстирген, Уллы Аталык согыста канын тоьккен, аьскершилик Данък орденлерининъ толы иеси Алимхан Асановка багыслай келип, булай деп толгайды:

«Куьлкилери балалардынъ тындылар,
Аслык кырлар куьйген
ерге айланды.
Тереклердинъ бутаклары
сындылар,
Авылларда аьдем саны
азайды».

Кызыл кумды мынълаган шакырымлар оьтип, оьмирин мал ман оьткерген, Элге, дуныяга яйылган шуга юнли тукымнынъ авторларынынъ бириси, Социалист Истинъ Баьтири Ленин орденли «Червленные буруны» оькимет заводтынъ бас койшысы Ярыкбай Абдулкадыровка багысланган «Шоьл баьтири» деген поэмасын автор булай деп баслайды:

«Бар шоьлимде –
Шоьлимде бар йигитлер,
Ислери мен
Аты шыккан, яйылган,
Бактылары
Байланып тувган ер мен -
Халк наьсипке,
Наьсиби мен косылган.
Сондайларды
Сыйламаган аьдем йок,
Аьр аьдемге
Олар энъ де аявлы.
Сыйлылардынъ
Сыйлысы да Ярыкбай,
Шоьллигимнинъ
Яркын янган юлдызы».

А.Култаевтинъ бир неше ятлавлары орыс тилине коьширилип, Сырт Кавказ шаирлерининъ йыйынтыкларына, «Дон», «Ставрополь», «Советский Дагестан» журналларда баспаланган. Шаирдинъ ятлавлары элимиздинъ коьплеген халкларынынъ тиллерине коьширилген.

А.Култаев Россия Язувшылар эм Журналистлер союзларынынъ агзасы болып турып Дагестанда оьткен съездлеринде бир неше кере делегат болып катнаскан.

Анварбек-иним, «юрген йол алар» дегенлей, адабиаттынъ кенъ йолында йолынъ болсын, калеминъ дайым да оьткир болсын, оьмиринъ узак болсын.

У.МУРЗАЕВ,
ис ветераны.

Суьвретте: *А.Култаев эм Б.Аджигельдиев.*

ШАТРАШ

Аьвелгиден келген ойын

Ногай халкымызда байыр бала ойынлары аз тувыл. Бир йырма йыллар артта балалар уьй коьрмей, орам бойларды завыклы сеслери мен толтырып юретаган эдилер. Олар топ та кувып ойнадылар, асык та тасладылар, базластылар, эшшеклерге минип те шаптырдылар. Буьгуьнлерде баьри зат та узакта калды. Сол ойынлар аьлиги балаларга бир сейирли, цивилизациядынъ алдында болгандай коьринеди. Йок, сол заманларда да оьзине болгандай цивилизация да, аьдемлерде йогары маданият та бар эди. Тек сол бизим сагынышлы ойларымыз.

Шатраш ойыны, яшавдынъ туьрли туьзилисине карамастан, кайсы заманларда да кызыклы болган эм болады. Сол ойынды таралтувшылар да, ойнайтаганлар да аз болса да, бар. Шатраш ойыны аьдемде терен ойды кеплейди демеге де болады. Ногай районымыздынъ Бораншы авылыннан Тимур Елакаевтинъ аты шатраш ойнавшыларга бек аьруьв таныс. Ол оьзининъ аьвлетлери мен бу ойында атын ийги айттырган. Районда, республикада, элимизде озган шараларда катнасканлар.

Янъыларда ол оьзи уьйрететаган балалары ман Ставрополь крайынынъ Нефтекум районынынъ Тукуй-Мектеб авылыннан конакларды йолыктылар. Бу ерде конаклар акында соьз айтпасак, хабарымыз толы болмас.

Тукуй-Мектеб авылында Захар Аджигельдиев 2 йыл артта ойнамага мырады бар окувшыларды шатраш ойынына уьйретип баслады. Сол йыллар ишинде балаларды билгенине уьйретти эм уьйретеди. Буьгуьнлерде ол оьз куллыгынынъ тамамын коьрер ниет пен Тимур Елакаев уьйрететаган балалар ман сынаспага суьйди. Элбетте, йолыгыс кызыклы эм кызувлы болды. Аьр бала ойында оьз сулыбын, усталыгын коьрсетти.

Аьр бир куьпте доьрт аьдем сынасты. Тек сынаста енъген де, енъилген де болмай болмайды. Бу сынас Бораншы авыл ойнавшыларына уьстинликли болды. Онынъ барысында Х.Аджигельдиев, А.Мансуров, В.Махмузов ийги ойын коьрсеттилер. Енъуьвшилер баьри де Сый грамоталар ман савгаландылар. Ойын балаларды ийги сезимлерге бийлетти эм кызыксынувларын арттырды.

Г.САГИНДИКОВА.

Суьвретте: *шарадан коьринис.*

МАДАНИЯТ ЯШАВЫ

Авыл китапхана аьрекети

Оьткен йылдынъ ызында Кумлы авыл китапханада, Адабиат йылына багыслап, китапхана заведующийи эсап беруьв шарасын озгарды. Онда ерли школадынъ окувшылары эм окытувшылары, конак эсабында район маданият управлениесининъ етекшиси Яхья Кудайбердиев эм район орталык китапханалар тармагынынъ директоры Сабират Абубекерова ортакшылык эттилер.

Белгилев керек, йыл бойынша бу китапханада коьп кызыклы шаралар озгарылган. Айтпага, элимиздинъ белгили язувшыларынынъ, шаирлерининъ, драматургларынынъ яратувшылыгы бойынша китапхана дерислер, поэзия саьатлери эм сондай баска эстеликли шаралар болып оьттилер. Коьп янъы затлар билдилер бу шаралар катнасувшылары А.Блоктынъ, Б.Пастернактынъ, И.Буниннинъ, А.Чеховтынъ, М.Цветаевадынъ яшав эм яратувшылык аьрекетиннен, ногай шаирлери А.Култаевтинъ эм С.Майлыбаевадынъ, ятлав язув оьнери мен сукланып, поэзия есирине туьстилер.

Эсап беруьв шарасы зейинли орыс шаири Сергей Есениннинъ поэзиясы толкынында оьтти. «Есениннинъ поэзия сыдыралары ян тоьриндеги сезимлерди козгайды» деп, бу шара шаирдинъ 120 йыллыгынынъ сыйына озгарылды. Оьз ягыннан коьмегин тийгисттилер бу шарады озгарувга Кумлы авыл школасынынъ китапханашысы А.Мутаирова эм орыс тилден эм адабиаттан окытувшы С.Аджигельдиева.

Эсап беруьв шара авыл китапхана заведующийи Рабият Менлиалиевадынъ юритуьви мен баьри йыйылганлардынъ коьнъилине етип озгарылды. Кызыклы хабарлады ол Сергей Есениннинъ биографиясы эм яратувшылыгы акында, айырым токталды ол шаирдинъ данъкы шыккан белгили биювши Айседора Дункан ара катнасларда, олардынъ уьйкен суьйим сезиминде.

Шара бойынша Сергей Есенин акында слайдлар, видеофильмлер коьрсетилди. Окытувшы С.Аджигельдиева «Ога халк сокпагын оьлен баспас» деп ятлав окып эситтирди.

Йыйылганлардынъ юрек тоьрин ийги сезимлерге бийлетип, С.Есениннинъ ярасык поэзиясынынъ есирине туьсирип, ерли школадынъ окувшылары Алина Насырова, Фатима Менлиалиева, Алия Нурлубаева, Милана Менлиажиева, Сабина Джумагельдиева, Эмиля Рамазанова, Зейнап Умарова, Радмила Нурадилова, Адлан Менлиажиев шаирдинъ ятлавларын усташа яттан окыдылар.

Шарадынъ тамамында китапхана заведующийи Р.Менлиалиева ерли школадынъ окытувшылар коллективине эм окувшыларга китапханадынъ баславы ман озгарылатаган шараларда катнасатаганлары уьшин разылыгын билдирди. Айырым белгиледи ол аты-аты ман туьрли шараларда белсенлик пен ортакшылык этетаган окытувшылар С.Аджигельдиевады, С.Елманбетовады, А.Мутаировады, Ф.Абдунасовады, Р.Мамуровады эм баскаларды.

Шара сырагыларын келтируьв мен шыгып соьйледилер маданият тармагында атлары белгили куллыкшылар Я.Кудайбердиев эм С.Абубекерова. Олар авыл китапханадынъ савлай йыл бойынша эткен аьрекетине оьз ягыннан баасын бердилер.

АВЫЛ ХАБАРШЫ.

Суьвретте: *шара катнасувшылары.*

Занъырады залда ярык ятлавлар

Ногай районнынъ орталык библиотекасында оьткен йылдынъ ызында, «Шоьлимнинъ яркын юлдызлары» деп аталып, халкымыздынъ зейинли шаирлери Гамзат Аджигельдиевтинъ, Кадрия Темирбулатовадынъ, Мурат Авезовтынъ поэзиясы бойынша ятлав окыйтаганлардынъ айырым конкурсы озгарылды.

Сога багысланып библиотекадынъ окув залында «Юрек сырлары ятлавда» деген китаплер выставкасы аьзирленди. Библиотека куллыкшысы Арувзат Шамбиловадынъ аьрекети мен «Шоьлимнинъ яркын юлдызлары» деген видеопрезентациясы да коьрсетилди.

Айтылган конкурста Тереклий-Мектеб авылдынъ А.Джанибеков пан Кадрия атындагы орта школаларынынъ 8-11-нши класс окувшылары катнастылар (класс етекшилери М.Нурманбетова, Д.Аджигельдиева, А.Биякаева). Жюри (председатели Г.Бекмуратова, агзалары М-А. Ханов, А.Нургишиева) конкурсты тийисли кепте белгилемеге шалысты.

Конкурс катнасувшылары, баьриси 16 окувшы, белгили шаирлердинъ шыгармаларын кезуьв мен окып ярыстылар. Сырагысында жюри токтасы ман 3-нши орынга А.Джанибеков атындагы школасынынъ 9-ншы класс окувшысы Юлдуз Байгараева, 2-нши орынга Кадрия атындагы школасынынъ 9-ншы класс окувшысы Камилла Мансурова, 1-нши орынга эм конкурс енъуьвшиси деген атка сол ок школадынъ 11-нши класс окувшысы Гульжана Аджатаева тийисли болдылар. Оларга солай ок конкурс лауреатларынынъ дипломлары да тапшырылды.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

ВРАЧТЫНЪ МАСЛАГАТЫ

Саьбийлер савлыгын берк сакланъыз

«Грипп» маразы саьбийлерде бек тез оьрленеди. Онынъ баслапкы белгилери аьр бир балада туьрли болады. Биревлеринде – йоьткирик, баскаларынынъ эти кызады. Тагы да олардынъ тамагы кышыйды, тонъады, куспага, иши юрмеге болады. Балага какырыксыз йоьткириктен «Синекод» яде «Лазолван» пайдалы, тек сонъгысын эт кызганда кулланмага ярамайды. Эт кызув ман «Нурофен», «Нимулид», «Ибуклин юниор» дарманларынынъ эм «Цефекон» свечидинъ куьши мен куьресуьв керек. Шаркты туьрли витаминлер мен беркитуьв тийисли.

Балаларда «Свиной» грипп маразынынъ алдын шалар уьшин балалар бавында яде школада этилеек прививкаларга разы болынъыз. Авырувдынъ яйылган заманында коьп аьдемлер болган ерлерге амал тавып бала бармасын. Эгер баргандай болсанъыз, бетине маска яде танавларына Оксолин майын ягынъыз.

Газетадынъ бетлеринде «свиной» грипп маразыннан уьйкенлерди кайтип эмлев кереги баспаланды, энди балалар акында хабарлайык. Ол авырыганда врачты уьйге шакырынъыз, бир туьйир де оьзинъиз эмлейим деменъиз. Амал тавып балага компотлар, пайдалы оьленлерден этилген шайлар беринъиз, уьйинъизде ел актырынъыз. Баладынъ савлыгы осал болганын сезгенде, тез арада вируска карсы дарманлар кулланынъыз: айтпага, «Арбидол», «Эргоферон», «Циклоферон» эм «Кипферон», «Виферон».

А.БУЛАНБАЕВА,
врач-педиатр.

БИЛДИРУЬВ

Суьйинши берилеек

Тереклий-Мектеб авылынынъ Орджоникидзе орамындагы Хамид Якубовтынъ уьйиннен «Россельхозбанк» АО Дагестан регионалдык филиалынынъ косымша офисине дейим юретаган йолда енъил автомашинадынъ ашкышы пульти мен бирге йойылган. Тапкан аьдемге иеси ашкышты газетадынъ редакциясына еткермеге тилейди. Акшалай суьйинши берилеек.

КПРФ Ногай РК Кумисхан Рамбердиевна Оразниязовадынъ суьйикли

АНАСЫ

топырак болганы ман байланыслы каты кайгысын боьлиседи, ога эм кардаш-тувганларына бассавлык йорайды.

ТОКТАСТЫРУВШЫЛАР:
Дагестан Республикадынъ Халк Йыйыны, Правительствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Газета коьлем коммуникациялар тармагында эм маданият калымжады коршалавда законодательстводы тутувга тергев салув бойынша федераллык службасынынъ ЮФО бойынша регионалдык Управлениесинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ФС 10-6455 (26 январь 2007 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 18 саьат. Баспалавга кол басылган – 17 саьат.

Адрес редакции
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Тереклий-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru
Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)
Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 2150.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ООО «Издательство «Лотос» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра I, 61.